

הגמרא במסכת שבת (כ"א ע"ב) עוסקת בדיני הדלקת נר חנוכה. הגמרא מציגה שלוש דרגות בקיום מצות נר חנוכה. עיקר הדין - נר איש וביתו, מהדרין - נר לכל אחד ואחד, מהדרין מן המהדרין - מדליק שמונה נרות, כאשר אופן ההדלקה שנוי במחלוקת בית שמאי ובית הלל: בית שמאי סוברים שיפוחת והולך וטעמם: כנגד ימים הנכנסים (העתידים לבוא, רש"י במקום) או כנגד פרי החג שהוקרבו בחנוכה הנשיאים שהלכו והתמעטו מיום ליום. בית הלל סוברים שימוסיף והולך וטעמם: כנגד ימים היוצאים או כיון שמעלין בקודש ולא מורידין. הרבה נכתב על מחלוקת זו, ובמאמר זה נעסוק בעיקר בהסבר הראשון למחלוקת - כנגד ימים הנכנסים או היוצאים. במבט ראשון, הסבר זה נראה די טכני. מה באמת משמעות המחלוקת? נביא מדברי כמה מגדולי ישראל בענין.

הסבר ה'פני יהושע' (על הגמרא בשבת)

בענין 'מוסיף והולך' מסביר הפני"י כי "בהתווסף הימים היה הנס יותר שהיה דולק והולך כל אותן הימים...". כל יום נוסף בו דלקה המנורה היה פלא גדול, שכמות כה קטנה ממשיכה לתת אור, וממילא ערך הנס גדל בכל יום. בענין 'פוחת והולך' - לדעת בית שמאי, עיקר הנס היה כשביום הראשון, לאחר שהספיקו להדליק ממנו יום אחד, שמו לב שנשארה כמות לעוד שבעה ימים. אם כן, עיקר השמחה היתה ביום הראשון כשגילו שיש כמות שמן המספיקה בסך הכל לכל שמונת הימים. הפני יהושע מסביר שהטעם השני אינו נפרד מהטעם הראשון אלא נועד לתת לו חיזוק, כי לכאורה מה הקשר בין פרי החג שהולכים ומתמעטים לענין נס חנוכה? אלא שבאמת טעמם של בית שמאי הוא כנגד ימים הנכנסים כאמור, רק שהכלל של "מעלין בקודש" מקשה על שיטתם, וכנגד זה מביאים בית שמאי אסמכתא מפרי החג בחנוכה הנשיאים, שגם שם היה "פוחת והולך".

מהר"ל (בספרו 'נר מצוה')

בענין 'פוחת והולך' אומר המהר"ל: "כי הראשון הוא התחלה אל הכל, לכך הוא יותר במעלה וכאילו בכוחו שאר הימים שהם אחריו...". לפי בית שמאי, אופן ההדלקה מתייחס לחשיבות הימים וכיון שהיום הראשון הוא החשוב - בו מדליקים את מירב הנרות. בענין 'מוסיף והולך' - "...האדם אשר מקבל הנס תחילה הוא מעט, והוא יותר מתעלה ומוסיף ביום האחרון מן הראשון". לפי בית הלל, אופן ההדלקה מתייחס לאפשרות האדם לקבל שפע/נס - מדרגה אחר מדרגה, ועל פי עיקרון זה אנחנו מדליקים.

הרב דסלר (בספרו 'מכתב מאלהיו')

ישנן שתי מדרגות בעבודת ה'. יש אנשים שעבודתם חיצונית, עבודה שאינה "לשמה", עשיה כמצות אנשים מלומדה, וגם אם תהיה התלהבות - עם ההרגל היא תתמעט. ויש אנשים שעבודתם פנימית, בבחינת "והשבות אל לבבך", כל הרגש בונה לבינה נוספת על גבי הקודמת. בית הלל ובית שמאי נחלקו האם תיקנו חכמים את הזכר לנס חנוכה על פי סדר עבודת היחידים, אשר בכל יום ויום על ידי התבוננות והשבה אל הלב - ההכרה בנס גדלה או שהתקנה היא בעד הכלל כולו, שלא נמצא במדרגה הנזכרת אלא עבודתם חיצונית, ועיקר ההתרגשות היא ביום הראשון, וכל עוד שיש חג לפנינו אנחנו שמחים, מה שאין כן בשעות האחרונות של החג שאז כבר כמעט ואיננו נרגש.

נתיבות שלום (לחנוכה, עמוד עב)

בית שמאי ובית הלל חולקים על מה נקבע נר חנוכה לדורות. בית שמאי סוברים שנתקן בעיקר על עקירת הרע כמו שאנחנו מודים ב"על הניסים" - "מסרת טמאים ביד... זדים ביד...". ככל שהרע נעקר הוא מתמעט, ולכן 'פוחת והולך'. בית הלל סוברים שנתקן החג בעיקר על האור הרוחני שנמשך באותה תקופה מאור המנורה שהתגבר בכל יום. מציאת פך השמן מסמלת שלמרות ניסיונות היוונים להשמיד את עם ישראל מבחינה רוחנית - את הניצוץ הרוחני האיתן של עם ישראל לא ניתן להחשיך לגמרי, אף פעם. הראיה לכך, שטימאו את כל השמנים, ונמצא רק פך אחד חתום בחותמו של כהן גדול שאותו לא הצליחו לטמא.

הרב זיון (בספרו המועדים בהלכה) והמהר"ל (חידושי אגדות על הגמרא בשבת)

הנס לא היה בכמות השמן אלא באיכותו של השמן, שהתחזק ונתעצם. ביום הראשון עירו את כל השמן ונעשה נס והשמן היה כל כך איכותי שתפוקתו הספיקה לשמונה ימים. מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא על ה"בכוח" לעומת ה"בפועל". בית שמאי סוברים שבכוח השמן היה לדלוק כבר מהיום הראשון לכל שמונת הימים ובכל יום כוחו (בפוטנציאל) לדלוק היה נמוך מיום קודם, לכן 'פוחת והולך'. בית הלל סוברים, שהפרסומי ניסא היה מה שדלק בפועל. בפועל המנורה המשיכה לדלוק מאותו פך עוד יום ועוד יום, עד שהספיקה לדלוק שמונה ימים, לכן 'מוסיף והולך'.

ראינו שמחלוקתם של בית הלל ובית שמאי איננה טכנית כבמבט ראשון. על סמך דברי הנתיבות שלום, יתכן להוסיף ולומר שבית הלל ובית שמאי מתכוונים להעביר לנו מסר בעבודת ה'.

באותה תקופה היה חושך רוחני שהתמעט, אשר בא לידי ביטוי הן בניצחון על היוונים והשפעת תרבותם על המתיוונים, והן בהפצת אור המנורה מיום ליום, שסימל התחזקות רוחנית והתנערות מכוחות הטומאה, תהליך המורכב מהסרת הטומאה וחיזוק הטהרה. לענייננו, כשאדם רוצה לחזור בתשובה ולהתקרב לאביו שבשמים - איזו דרך עליו להדגיש. בית שמאי יאמרו - "סור מרע", על האדם קודם לעזוב את מעשיו הרעים כדברי הפסוק: "יעזוב רשע דרכו ואיש אוון מחשבותיו". בית הלל יאמרו - אם תרבה את האור, החושך ממילא יתמעט, ולכן כדאי לשים דגש על עשיית מצוות, גמילות חסדים וכד', כאשר כל פעולה בסופו של דבר תטהר ותזכך מבפנים עד אשר יבוקש את עוון ישראל ואיננו.